

УДК: 93/94(477.83/.86):271.4:37.014.52:2-46

DOI: <https://doi.org/10.35774/gsip2025.01.033>

**Іван ЗУЛЯК**

*доктор історичних наук, професор  
Тернопільський національний педагогічний  
університет імені Володимира Гнатюка  
Тернопіль, Україна  
ORCID: <https://orcid.org/0000000337582019>*

## **КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЯ ТА БЛАГОДІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ НА ТЕРЕНАХ СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД**

**Анотація.** Мета дослідження полягає в аналізі ключових напрямків культурно-освітньої та благодійної діяльності Греко-Католицької Церкви в період перебування Східної Галичини у складі Польської Республіки. Методологія дослідження базується на принципах історизму, науковості, об'єктивності, системності. Використано загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення) та спеціально-історичні (історико-генетичний, історико-системний) методи. Наукова новизна полягає у комплексному дослідженні та аналізі заявленої теми, що уможливорює з'ясування головних напрямків культурно-освітньої, благодійної діяльності греко-католицького духовенства Східної Галичини в міжвоєнний період. Висновки. Духовенство ГКЦ активно брало участь в організації культурно-освітніх процесів, забезпечувало заходи підтримки потребуючим верствам населення у Східній Галичині. Потужну навчально-виховну роботу здійснювали згромадження Чину Святого Василя Великого (ЧСВВ) та Сестри Служебниці Непорочної Діви Марії (ССНДМ), які опікувалися роботою «захоронок», шкіл і загалом допомагали парафіянам. Священники за власні кошти створювали школи з українською мовою викладання, надавали фінансову допомогу талановитим дітям, брали участь у роботі осередків товариств «Рідна школа», «Просвіта». Такі заклади були популярні серед українців, які хотіли зберегти свою національну ідентичність. Духовенство традиційно займалося створенням релігійних братств у громадах, які мали різну тематику. Про їхнє функціонування та склад учасників кожен парох звітував на деканальних соборчиках. Митрополит А. Шептицький ініціював відкриття Українського національного музею у Львові, що у міжвоєнний період став осередком збереження унікальних культурних

© Іван Зуляк, 2025

артефактів, виконував функцію культурного центру, був символом збереження української національної ідентичності.

У статті показана участь митрополита та духовенства ГКЦ у контексті реалізації Церквою заходів соціального захисту українців. Визначено форми й механізми благодійної роботи Церкви. Висвітлено зміст роботи товариств: «Єпархіальна поміч», Український комітет допомоги безробітним і убогим, «Захист для сиріт ім. Митрополита Андрея Шептицького». Добročинна діяльність А. Шептицького була вагомим чинником для існування різного формату українських організацій та слугувала гідним прикладом для духовенства, віруючих.

**Ключові слова:** Східна Галичина, священник, «Єпархіальна поміч», Український комітет допомоги безробітним і убогим, Вдовичо-Сирітський Фонд, сиротинці, «захисти».

**Ivan ZULYAK**

*Doctor of History, Professor*

*Ternopil Volodymyr Hnatiuk*

*National Pedagogical University*

*Ternopil, Ukraine*

*ORCID: <https://orcid.org/0000000337582019>*

## **CULTURAL, EDUCATIONAL AND CHARITABLE ACTIVITIES OF THE GREEK-CATHOLIC CHURCH IN EASTERN GALICIA IN THE INTERWAR PERIOD**

**Abstract.** The purpose of the study is to analyze the key areas of cultural, educational and charitable activities of the Greek Catholic Church during the period when Eastern Galicia was part of the Polish Republic. The research methodology is based on the principles of historicism, scientificity, objectivity, and systematicity. General scientific (analysis, synthesis, generalization) and special historical (historical-genetic, historical-systemic) methods were used. The scientific novelty lies in the comprehensive study and analysis of the stated topic, which makes it possible to clarify the main directions of cultural, educational, charitable activities of the Greek-Catholic clergy of Eastern Galicia in the interwar period. Conclusions. The clergy of the GCC actively participated in the organization of cultural and educational processes, organized support measures for the needy population in Eastern Galicia. A powerful educational work was carried out by the congregation of the Order of St. Basil the Great (OSGV) and the Sisters Servants of the Immaculate Virgin Mary (SSIM), who took care of the work of «burial grounds»,

schools and generally helped parishioners. The priests used their own funds to establish schools with Ukrainian as the language of instruction, provide financial assistance to talented children, and participate in the work of the «Ridna Shkola» and «Prosvita» societies. Such institutions were popular among Ukrainians who wanted to preserve their national identity. The clergy traditionally created religious brotherhoods in communities that had different themes. Each pastor reported on their functioning and membership at deanery councils. Metropolitan A. Sheptytsky initiated the opening of the Ukrainian National Museum in Lviv, which in the interwar period became a center for the preservation of unique cultural artifacts, served as a cultural center, and was a symbol of the preservation of Ukrainian national identity.

The article shows the participation of the Metropolitan and clergy of the GCC in the context of the Church's implementation of social protection measures for Ukrainians. The forms and mechanisms of the Church's charitable work are identified. The content of the work of the «Diocesan Help» society, the Ukrainian Committee for the Unemployed and the Poor, and the Metropolitan Andrey Sheptytsky Orphanage is highlighted. A. Sheptytsky's charitable activity was a significant factor in the existence of various formats of Ukrainian organizations and served as a worthy example for the clergy and believers.

**Keywords:** Eastern Galicia, priest, «Diocesan Help», Ukrainian Committee for the Relief of the Unemployed and Poor, Widowed and Orphan Fund, orphanages, «protections».

**Постановка проблеми.** Одним із наслідків Першої світової війни був розпад Австро-Угорщини на окремі національні держави. Спробу українців створити окрему країну не підтримала міжнародна спільнота, тому територія Східної Галичини перейшла до складу Польської Республіки. Інтереси українців, які проживали на території регіону, польська влада практично не враховувала, оскільки пріоритетним напрямом політики вважала проведення асиміляції непольського населення. За цих обставин стрижневу роль у національному та культурно-освітньому житті українців взяла на себе Греко-Католицька Церква на чолі з митрополитом Андреем Шептицьким.

**Аналіз останніх досліджень і джерел.** Церковно-релігійні процеси та становище Греко-Католицької Церкви (ГКЦ) під владою Польської Республіки проаналізовано в працях В. Перевезія [Перевезій, 2004], І. Комар [Комар, 2007], Ю. Грабець [Грабець, 2023], П. Сениці [Сениця, 1973], Е. Бистрицької [Бистрицька, 2004, 2023]. Аналізу культурно-освітньої діяльності та благодійної роботи духовенства ГКЦ (1918–1939 рр.) присвячені праці Т. Горан [2016, 2017], О. Рудої [Руда, 2014], С. Гнот [Гнот, 2011], Л. Коваль [Коваль, 2011] І. Пилипіва [Пилипів, 2016]. Огляд діяльності митрополита А. Шептицького подано у праці Л. Цегельського [Цегельський, 1995]. Інформація про суспільні та церковні події розміщено на сторінках періодичного видання «Перемиські єпархіальні відомості».

Архівні матеріали, які використано в статті, зберігаються в Центральному державному історичному архіві міста Львова, опрацьовано справи: фонду

201 «Греко-католицька митрополича консисторія, м. Львів», фонду 358 «Шептицький Андрей (Роман-Марія-Александр), граф, митрополит Галицький греко-католицької Церкви, архієпископ Львівський, єпископ Кам'янець-Подільський, культурний і церковний діяч, меценат, дійсний член НТШ», фонду 408 «Греко-католицький митрополичий ординаріат, м. Львів».

**Мета дослідження** полягає в аналізі ключових напрямків культурно-освітньої та благодійної діяльності Греко-Католицької Церкви в період перебування Східної Галичини у складі Польської Республіки.

**Виклад основного матеріалу.** Міжвоєнний період був складним і неоднозначним часом для українців Східної Галичини. Після розпаду Австро-Угорської імперії регіон опинився під владою Польщі, яка проводила політику асиміляції українського населення. У цих умовах Греко-Католицька Церква стала форпостом збереження національної ідентичності та розвитку культурно-освітньої сфери життєдіяльності українців.

Перший напрямок роботи Церкви був зосереджений на створенні умов для розвитку богословської та світської освіти для українців у регіоні. Під керівництвом ГКЦ функціонували мережі шкіл, гімназій та семінарій, де навчалися майбутні священники, викладачі тощо. У першій половині ХХ ст. на теренах Східної Галичини функціонували дві греко-католицькі малі семінарії – у Львові та Рогатині, три семінарії – в Станіславові, Перемишлі, Львові. Навчальна програма у цих закладах передбачала здійснення комплексної виховної роботи педагогічними працівниками та надання ґрунтовних знань із богословських і гуманітарних дисциплін (української мови, історії, культури тощо) [Бистрицька, 2004, С. 85–87]. Починаючи з 1928 р., у Львові почав функціонувати вищий навчальний заклад – Греко-католицька богословська академія. Його першим ректором був о. Йосиф Сліпий [Сениця, 1973, С. 139].

Монаші чини ГКЦ опікувалися навчально-виховними закладами для різних вікових категорій. У закладах під керівництвом сестер Чину Святого Василія Великого (ЧСВВ) могли навчатися як діти дошкільного віку, так і підлітки. Учениці примонастирських шкіл ЧСВВ могли за бажанням підготуватися до вступу в гімназію [ЦДІАЛ. Ф. 408, Оп.1, Спр. 397, Арк. 93]. Ідентичні навчальні заклади існували під опікою Сестер Служебниць Непорочної Діви Марії (ССНДМ). Греко-Католицька Церква зробила значний внесок у розвиток суспільства Східної Галичини, сприяла розвитку освіти, культури та соціальної допомоги [Комар, 2007, С. 95–96].

Освітніми справами на території Східної Галичини займалася кураторія Львівського шкільного округу. У її розпорядженнях за 1920-х рр. містяться положення про те, що українські вчителі повинні були організовувати навчальний процес відповідно до польських навчальних планів. Також кураторія проводила ревізії шкільних підручників і посібників, вилучаючи переважно українські примірники. Керівництво кураторії вимагало від вчителів, щоб вони використовувати польські підручники, а також переходили на викладання предметів польською мовою [Руда, 2019, С. 93]. Священники,

які мали фінансову спроможність, займалися створенням приватних шкіл з українською мовою викладання. Проте це явище не було масовим. Наприкінці 1920-х рр. польська влада активно закривала такі навчальні заклади, звинувачуючи їх у антидержавній роботі. Для організації українських шкіл, читалень, бібліотек, проведення національних і культурних заходів греко-католицьке духовенство співпрацювало з товариствами «Рідна школа» та «Просвіта» [Пилипів, Горан, 2016, С. 574].

Другим напрямком роботи священників у культурно-освітній сфері була організація просвітницької роботи на парафіях.

Духовенство традиційно займалося створенням релігійних братств у громадах, які мали різну тематику. Про їхнє функціонування та склад учасників кожен парох звітував на деканальних соборчиках. Наприклад, у с. Сороки Гримайлівського деканату станом на 1927 р. функціонували: Братство Апостольства Молитви, Братство Найсвятіших Тайн, Братство Тверезості [Грабець, 2023, С. 167–170]. У діяльності парафіяльних братств можна виокремити кілька напрямків роботи: релігійно-духовний, національно-культурний, господарсько-економічний, соціально-політичний. У контексті релігійно-духовного напрямку священники з учасниками братств організовували спільні молитви, богослужіння, читання Святого Письма, сприяли поширенню релігійної освіти серед вірян. Також братства надавали допомогу потребуючим, проводили збір коштів на благодійні цілі, сприяли поширенню християнських цінностей, пропагували ідеї дотримання здорового способу життя [Гнот, 2011, С. 48–53].

В умовах перебування Східної Галичини під польською окупацією братства були осередками національно-культурного життя українських громад. Їхні учасники організовували читальні, бібліотеки, поширювали українську пресу, організовували концерти, вистави, вечори пам'яті, відзначали національні свята. У контексті господарсько-економічної роботи братства сприяли розвитку кооперативного руху, створювали кредитні спілки, споживчі товариства, допомагаючи покращити економічне становище селян [Бистрицька, Грабець, 2023, С. 107–110]. Соціально-політична діяльність братств була спрямована на захист прав українського населення та проти національного гноблення. Таким чином, діяльність братств при греко-католицьких парафіях у Східній Галичині у 1918–1939 рр. була важливим чинником національного відродження українців, допомагала відстоювати свої права та зберігати власну ідентичність [Горан, 2017, С. 111, 456].

При церквах діяли хори, театри та інші мистецькі колективи. Греко-католицьке духовенство організовувало культурні заходи, такі як концерти, виставки та лекції. Кожен священник мав обов'язок забезпечити гідний музичний супровід під час богослужінь. Для цього необхідно було збільшити кадровий склад осіб, які мали базові навички співу. Тому священники за бажанням відправляли своїх парафіян на навчання співу до братських шкіл. Наприклад, парох с. Павелче (Тисменицького деканату) Олександр Стефанович заснував

місцевий чоловічий хор. Цей хор співав під час богослужінь у церкві, виступав на різних національних святкуваннях у своєму та сусідніх селах [Коваль, 2011, С. 97–103].

З ініціативи митрополита А. Шептицького ще у 1905 р. було створено Український національний музей у Львові. Комплектуванням його фондів займався директор музею І. Свенціцький. Вже у міжвоєнний період для підтримки роботи музею було створено організацію «Союз прихильників Національного музею», почав виходити друком науковий збірник «Літопис Національного музею у Львові» (1935–1939) [Перевезій, 2004, С. 48–50]. Таким чином, Український національний музей у Львові був осередком збереження унікальних культурних артефактів, виконував функцію культурного центру, був символом збереження української національної ідентичності.

Духовенство ГКЦ активно займалося благодійною діяльністю, а пріоритетним напрямком роботи була опіка над сиротами, вдовами, безробітними, старшими людьми. Церква утримувала на своєму балансі соціальні заклади, зокрема притулки та лікарні. Під час та після Першої світової війни духовенство ГКЦ організовувало збір коштів та продуктів для допомоги постраждалим від війни, надавало допомогу українським біженцям та переселенцям.

Церковні прибутки та пожертви парафіян керівництво Церкви акумулювало та використовувало для надання підтримки товариствам та інституціям, які зверталися по допомогу. У 1918 р. з ініціативи Перемишльського єпископа Й. Коциловського було створено товариство «Єпархіальна поміч». Воно мало декілька ключових напрямків роботи: фінансова та моральна підтримка осіб, які постраждали внаслідок військових дій, допомога вдовам і сиротам священників, відкриття сиротинців, церковних братств, друк літератури релігійного та національного змісту [Перемишльські Єпархіальні Відомості, 1922, С. 25–26].

У 1920–1930-х рр. на теренах Східної Галичини діяла низка вдовичо-сирітських фондів, які функціонували завдяки систематичним внескам духовенства. У 1918 р. митрополит А. Шептицький заснував товариство «Захист ім. Митрополита Шептицького для сиріт у Львові», який був благодійним фондом, зосередженим на вирішенні проблеми сирітства та напівсирітства. Керівництво товариства ретельно планувало діяльність установи, вирішувало питання накопичення фінансового капіталу. Фінансовою опорою були маєтності, які організація змогла придбати у перші роки своєї роботи завдяки особистому фінансовому внеску митрополита. Саме прибутки від експлуатації земель у маєтках Посіч та Посіч – Майдан в Станіславівському повіті забезпечували найбільші фінансові надходження [Перемишльські Єпархіальні Відомості, 1923, С. 61–62].

Для боротьби з систематичним зростанням кількості безробітних та потребуючих людей на теренах Східної Галичини вже на початку 1930-х рр. з ініціативи митрополита А. Шептицького, єпископів Г. Хомишина та

Й. Коциловського було створено осередки Українського комітету допомоги безробітним та вбогим (УКД) [Перемиські Епархіальні Відомості, 1932, С. 2].

Головними структурними елементами УКД були три відділи, які розміщувались у Львові, Станіславові, Перемишлі. Кожен відділ мав свого керівника, який займався створенням повітових і парафіяльних осередків, інформував центральне бюро про стан справ у епархії та звітував про зібрані пожертви [ЦДІАЛ. Ф. 201, Оп. 5, Спр. 140, Арк. 10–12]. Його діяльність була зосереджена на підтримці найбільш незахищених і вразливих верств населення. Осередки УКД організовували збір коштів, продуктів харчування, одягу та інших необхідних речей для надання допомоги безробітним та вдовам. Також його члени проводили просвітницьку роботу, започатковували курси професійної підготовки, де люди могли здобути нові навички [ЦДІАЛ. Ф. 358, Оп. 1, Спр. 126, Арк. 30–38]. Також митрополит А. Шептицький фінансово підтримував Крайовий комітет допомоги українському студентству, надавав стипендії для дітей із малозабезпечених сімей, які навчалися. У 1930 р. митрополит подарував бурсі «Руська бурса реміснича і промислова» будинок на вул. Пасічній у Львові, забезпечував фінансову підтримку її здібним учням [Цегельський, 1995, С. 70].

**Висновки.** Культурно-освітня та благодійна діяльність Греко-Католицької Церкви на теренах Східної Галичини у міжвоєнний період була важливою складовою українського національного відродження. Церква зробила значний внесок у розвиток освіти, культури та соціальної опіки. Участь греко-католицького духовенства в культурно-освітніх процесах українців на території Східної Галичини мала системний характер. Потужну навчально-виховну роботу здійснювали згромадження Чину Святого Василя Великого (ЧСВВ) та Сестри Службениці Непорочної Діви Марії (ССНДМ), які організовували діяльність «захоронок», шкіл і загалом допомагали парафіянам у вирішенні побутових проблем. Священники ініціювали створення приватних українських шкіл, співпрацювали з товариствами та надавали фінансову підтримку здібним дітям. Духовенства ГКЦ було активним учасником заходів соціального захисту для вдів, сиріт, безробітних та інших потребуючих. Доброчинна діяльність митрополита А. Шептицького була вагомим чинником для існування різного формату українських організацій, серед яких «Епархіальна поміч», Українського комітету допомоги безробітним і убогим, «Захисту для сиріт ім. Митрополита Андрея Шептицького».

### Література

1. Бистрицька Е. Розвиток греко-католицької богословської освіти і науки в міжвоєнний період. *Збірник праць ТО НТШ*. 2004. Т. 1. С. 85–96.
2. Бистрицька Е., Грабець Ю. Становище та діяльність греко-католицького парафіяльного духовенства Східної Галичини у 1914–1939 рр. *Східноєвропейський Історичний Вісник*. 2023. № 27. С. 105–116.

3. Гнот С. І. Культура доброчинності як вияв гуманізму : Греко-католицька церква в Другій Речі Посполитій. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2011. № 2. С. 48–53.
4. Горан Т. А. Перемишльська єпархія Греко-католицької церкви в українському національному русі Галичини (1919–1939 рр.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01. Івано-Франківськ, 2017. 282 с.
5. Грабець Ю. А. Харитативна діяльність Греко-Католицької Церкви на теренах Східної Галичини у міжвоєнний період. *Держава і Церква в новій та новітній історії України. Збірник наукових статей випуск IX*. Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2023. С. 167–177.
6. Заклик о поміч в удержанню сирітських захистів. *Перемиські Єпархіальні Відомости*. 1923. Ч IV. С. 61–62.
7. Звіт зі стану книги членів товариства «Єпархіальна Поміч» за рік 21. *Перемиські Єпархіальні Відомости*. 1922. Ч I. С. 25–26.
8. Звіт про діяльність жіночої гімназії при монастирі сестер Василіянок за 1907–1936 рр. ЦДІАЛ (Центр. держ. іст. архів м. Львів). Ф. 408. Оп.1. Спр. 397. Арк. 137
9. Коваль Л. М. Українські громадські культурно-освітні товариства в Перемишлі у 1867–1939 рр. : історіографія проблеми. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. 2011. С. 97–106.
10. Комар І. В. Опікунська діяльність релігійних організацій Української Греко-Католицької Церкви у Галичині (кінець XIX – перша половина XX ст. : дис. . канд. пед. наук : 13.00.05. Івано-Франківськ, 2007. 275 с.
11. Листування з греко-католицькими парафіяльними урядами в сс. Зарубинці, Красна, священиками Гайдукевичем Йосифом, Банахом Григорієм про виплати заборгованостей за парцеляцію парафіяльних земель у с. Зарубинці. Центральний державний історичний архів, м. Львів (далі ЦДІАЛ). Ф. 201. Оп. 5. Спр. 140, 16 арк.
12. Перевезій В. О. Служіння Богу і народу: Українська греко-католицька церква між двома світовими війнами. Київ, 2004. 203 с.
13. Пилипів І., Горан Т. Благодійна діяльність Греко-Католицької Церкви у 20 – 30-ті роки XX століття. *Науковий вісник Івано-Франківського богословського університету УГКЦ «Добрий пастир». Богослов'я. № 9. Івано-Франківськ : ІФБУ*. 2016. С. 140–148.
14. Руда О. Національно-освітня політика урядів Польщі щодо населення Галичини в 20 – 30-х роках XX століття: реалізація та рецепції. Львів, 2019. 802 с.
15. Сениця П. Світильник істини: Джерела до історії Української Католицької Богословської Академії у Львові: 1928, 1929, 1944. Торонто, 1973. Ч. 1. 719 с.
16. Статут торгівельної і ремісничо-промислової спілки «Рідна Школа» в Боднарівці, листи українських кооперативів «Будучність», «Зоря» і ін. у

- Жовкві, Коломиї, Косові до Шептицького А. про діяльність та надання грошової допомоги. ЦДІАЛ. Ф. 358. Оп. 1. Спр. 126. Арк. 90
17. Український Комітет Допомоги безробітним і убогим. *Перемиські Єпархіальні Відомості*. 1932. Ч І. С. 2.
  18. Цегельський Л. Митрополит Андрій Шептицький : короткий життєпис і огляд його церковно-народної діяльності. Львів : Місіонер, 1995. 79 с.

### References

1. Bystrytska E. (2004). Rozvytok hreko-katolytskoi bohoslovskoi osvity i nauky v mizhvoiennyi period [The Development of Greek Catholic Theological Education and Science in the Interwar Period]. *Zbirnyk prats TO NTSh. T. 1*. pp. 85–96 (in Ukrainian).
2. Bystrytska E., Hrabets Yu. (2023). Stanovyshche ta diialnist hreko-katolytskoho parafiialnoho dukhovenstva Skhidnoi Halychyny u 1914–1939 rr. [The Status and Activities of the Greek Catholic Parish Clergy of Eastern Galicia in 1914–1939]. *Skhidnoievropeyskyi Istorychnyi Visnyk*. no. 27. p. 105–116 (in Ukrainian).
3. Hnot S. I. (2011). Kultura dobrochynnosti yak vyjav humanizmu : Hreko-katolytska tserkva v Druhii Rechi Pospolytii [The Culture of Charity as a Manifestation of Humanism : The Greek Catholic Church in the Second Polish Republic]. *Nauka. Relihiia. Suspilstvo*. no. 2. pp. 48–53 (in Ukrainian).
4. Horan T. A. (2017). Peremyslska yeparkhiia Hreko-katolytskoi tserkvy v ukrainskomu natsionalnomu rusi Halychyny (1919–1939 rr.) : dys. ... kand. ist. nauk : 07.00.01 [Diocese of Przemyśl of the Greek Catholic Church in the Ukrainian National Movement of Galicia (1919–1939) : Candidate of Historical Sciences: 07.00.01]. Ivano-Frankivsk. 282 p. (in Ukrainian).
5. Hrabets Yu. A. (2023). Kharytatyvna diialnist Hreko-Katolytskoi Tserkvy na terenakh Skhidnoi Halychyny u mizhvoiennyi period. Derzhava i Tserkva v novii ta novitnii istorii Ukrainy [Charitable Activities of the Greek Catholic Church in Eastern Galicia in the Interwar Period. State and Church in the modern and contemporary history of Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh statei vypusk IKh. Poltava: PNPU imeni V. H. Korolenka*. pp. 167–177 (in Ukrainian).
6. Zaklyk o pomich v uderzhanniu syrytskykh zakhystiv [An appeal for help in maintaining orphanages]. *Peremyski Eparkhialni Vidomosty*. 1923. Ch IV. pp. 61–62 (in Ukrainian).
7. Zvit zi stanu knyhy chleniv tovarystva «Ieparkhialna Pomich» za rik 21 [Report on the state of the book of members of the «Diocesan Aid» society for the year 21]. *Peremyski Eparkhialni Vidomosty*. 1922. Ch I. pp. 25–26 (in Ukrainian).
8. Zvit pro diialnist zhinochoi himnazii pry monastyri sester Vasyliianok za 1907–1936 rr. [Report on the activities of the women's gymnasium at the

- convent of the Basilian Sisters for 1907–1936]. TsDIAL (Tsentr. derzh. ist. arkhiv m. Lviv). F. 408. Op.1. Spr. 397. Ark 137 (in Ukrainian).
9. Koval L. M. (2011). Ukrainski hromadski kulturno-osvitni tovarystva v Peremysli u 1867–1939 rr. : istoriografiia problemy [Ukrainian public cultural and educational societies in Przemyśl in 1867–1939: historiography of the problem]. Visnyk Kamianets-Podilskoho natsionalnoho universytetu imeni Ivana Ohienka. pp. 97–106 (in Ukrainian).
10. Komar I. V. (2007). Opikunska diialnist relihiinykh orhanizatsii Ukrainskoi Hreko-Katolytskoi Tserkvy u Halychyni (kinets KhKh – persha polovyna KhKh st. : dys. . kand. ped. nauk : 13.00.05 [Trusteeship Activity of Religious Organizations of the Ukrainian Greek Catholic Church in Galicia (Late XIX – First Half of XX Centuries) : Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.05]. Ivano-Frankivsk. 275 p. (in Ukrainian).
11. Lystuvannia z hreko-katolytskymy parafiialnymy uriadamy v ss. Zarubyntsi, Krasna, sviashchenykamy Haidukevychem Yosyfom, Banakhom Hryhoriem pro vyplaty zaborhovanosti za partseliatsiiu parafiialnykh zemel u s. Zarubyntsi [Correspondence with the Greek Catholic parish governments in the villages of. Zarubyntsi, Krasna, priests Haidukevych Yosyp, Banakh Hryhorii about payment of debts for parcelization of parish lands in Zarubyntsi village]. TsDIAL. F. 201. Op. 5. Spr. 140. 16 ark. (in Ukrainian).
12. Perevezii V. O. (2004). Sluzhinnia Bohu i narodu: Ukrainska hreko-katolytska tserkva mizh dvoma svitovymy viinamy [Serving God and the people: The Ukrainian Greek Catholic Church between the two world wars]. Kyiv. 203 p. (in Ukrainian).
13. Pylypiv I., Horan T. (2016). Blahodiina diialnist Hreko-Katolytskoi Tserkvy u 20 – 30-ti roky KhKh stolittia [Charitable activities of the Greek Catholic Church in the 20s and 30s of the twentieth century]. *Naukovyi visnyk Ivano-Frankivskoho bohoslovskoho universytetu UHKTs «Dobryi pastyr». Bohoslovnia*. № 9. Ivano-Frankivsk : IFBU. pp. 140–148 (in Ukrainian).
14. Ruda O. (2019). Natsionalno-osvitnia polityka uriadiv Polshchi shchodo naselennia Halychyny v 20 – 30-kh rokakh KhKh stolittia: realizatsiia ta retseptsii [National and Educational Policy of the Polish Governments Towards the Population of Galicia in the 20s and 30s of the Twentieth Century: Implementation and Reception]. Lviv. 802 p. (in Ukrainian).
15. Senytsia P. (1973). Svitylnyk istyny: Dzhherela do istorii Ukrainskoi Katolytskoi Bohoslovskoi Akademii u Lvovi: 1928, 1929, 1944 [The Lamp of Truth: Sources for the History of the Ukrainian Catholic Theological Academy in Lviv: 1928, 1929, 1944]. Toronto Ch. 1. 719 p. (in Ukrainian).
16. Statut torhivelnioi i remisnycho-promyslovoi spilky «Ridna Shkola» v Bodnarivtsi, lysty ukrainskykh kooperatyviv «Buduchnist», «Zoria» i in. u Zhovkvi, Kolomyi, Kosovi do Sheptytskoho A. pro diialnist ta nadannia hroshovoi dopomohy [Statute of the trade and crafts union «Ridna Shkola» in Bodnarivka, letters from Ukrainian cooperatives «Buduchnist», «Zorya»

- 
- and others in Zhovkva, Kolomyia, Kosiv to A. Sheptytsky about their activities and financial assistance]. TsDIAL. F. 358. Op. 1. Spr. 126. Ark. 90 (in Ukrainian).
17. Ukrainskyi Komitet Dopomohy bezrobitnym i ubohym [Ukrainian Committee for Assistance to the Unemployed and Poor]. *Peremyski Eparkhialni Vidomosti*. 1932. Ch I. p. 2 (in Ukrainian).
18. Tsehelskyi L. (1995). Mytropolyt Andrii Sheptytskyi : korotkyi zhyttiepys i ohliad yoho tserkovno-narodnoi diialnosti [Metropolitan Andrey Sheptytsky: a brief biography and overview of his church and national activities]. Lviv : Misioner. 79 p. (in Ukrainian).